

///// zpráva //////////////////////////////////

Controversies in Contexts. ESA Social Theory Research Network, Midterm Conference. Praha, 9.–11. září 2010.

Jan Maršálek

Sociální teorie stojí k sociologii ve zvláště nejasném vztahu, podléhá jí, anebo ji naopak zahrnuje? Soudě podle struktury Evropské sociologické asociace (*European Sociological Association*, ESA), pod jejíž záštitou se na konci září minulého roku v Praze konala konference s názvem *Controversies in Contexts* (organizoval FLÚ AVČR), je sociální teorie jedním ze sociologických směrů. Naproti tomu však nejedna autoritativní učebnice (např. *The Blackwell Companion to Social Theory*) tvrdí, že lze mít „sociální teorii“ za kategorii nadřazenou, tedy sociologii zahrnující, a to vedle jiných typů bádání o společnosti, jakými jsou např. politická teorie, feminismus nebo kulturní studia. Samozřejmě nejde ani tak o soutěž v pořadí, jako především o standardy badatelské práce.¹

¹ Historicky vzato se sociální teorie k sociologii vymezovala kriticky, což jí nezabránilo v tom, aby se sociologickým bádáním splývala. O (problematické) povaze sociální teorie u nás píše J. Balon, srov. např.

Pokud jde o pražské setkání sociálních teoretiků, to jako by potvrzovalo slova o „diverzitě“, „roztržitosti“ a „inkoherenci“, která na účet současné sociální teorie pronášejí sociální teoretici samotní.² Jsou to koneckonců slova pečlivě volená, ve kterých se více než kritika do vlastních řad odráží pochyby o nutnosti jejich semknutí: „inkoherence“ pobuřuje, „roztržitost“ znepokojuje, není ale „diverzita“ spíše bohatstvím? Nepřehlédnutelnou nejednotnost pražské konference nicméně za doklad jakékoliv rozervanosti „oboru“ nebylo možné považovat, k neucelenosti totiž s plným vědomím vybízelo samotné její zadání. Na teze o existujícím spojení mezi sociální teorií a „kontroverzemi“ a o vývoji poznání, ke kterému dochází v „kontextech“, přijelo do Prahy odpovědět na pět desítek evropských, ale také mimoevropských badatelů, kteří diskutovali v devíti někdy

Jan BALON, „Sociální teorie a kulturní studia: dva typy interdisciplinárního přístupu.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, roč. 40, 2004, č. 1–2, s. 49–66.

² Konkrétně tato slova přebírám od Bryana S. Turnera, editora zmíněného *The Blackwell Companion to Social Theory*, který mj. otevřeně píše, že vlastně neexistuje shoda na tom, co sociální teorie je, o co by měla usilovat a jak by měl vypadat její pokrok. Srov. Bryan S. TURNER in *The Blackwell Companion to Social Theory*. Blackwell: Malden – Oxford 2000, p. 11.

i paralelních tematických blocích. *Controversies in Contexts* byla jednoznačně jednou z největších sociálněvědních konferencí, která u nás v poslední době proběhla, a to s přiměřenou mírou disharmonie, která k tak velkým akcím patří.

John Holmwood (*Sociology after Fordism: Prospects and Problems*), který byl hlavním hostem konference, otevřel celé setkání znepokojeným a pro mnohé znepokojícím referátem o slábnoucí pozici sociologie v široké rodině různých typů poznání o společnosti, zejména v kontextu růstu nových forem interdisciplinárních aplikovaných sociálních studií. Tradičně kritický postoj sociologie se podle Johna Holmwooda obrací proti ní samé, a tak se lze obávat, že sociolog ztratí pozici „experta“ (což ovšem, jak lze dodat, není samotným sociologům nutně proti mysli).

Již z názvu konference je tak trochu patrné, že v ní nemělo jít o kontroverze v tom smyslu, v jakém se staly předmětem zkoumání pro sociology vědy (takový Latour považoval odkazy ke „kontextu“ za badatelskou lenost...).³ Propojení

³ Zajímavým nápadem, za kterým Bruno Latour stojí, je probíhající projekt „Mapping Controversies on Science for Politics“ (MACOSPOL), viz <http://www.macospol.eu> [naposledy navštíveno 10. 2. 2011]. Zaměření se na kontroverze prosazoval jako nástroj analýzy v sociologii vědy Harry Collins již v 80. letech.

mezi jednotlivými příspěvky bylo spíše tematické než metodologické. O pozitivním významu kontroverzí v sociologii promluvil Olivier Clain (Kanada) na konci prvního bloku konference (s názvem *Controversies in European Sociology*), který byl věnován některým jejich konkrétním příkladům. Podobně zaměřený byl i druhý blok s názvem *Controversies at Work*. Například Robert Fine (Velká Británie) se v rámci něj ve svém příspěvku pokusil rozkrýt a rozbít mechanismus homogenizace a vzájemné stigmatizace dvou sporných stran v náhledu na stav současného evropského antisemitismu („alarmisté“ a „popírači“).

Celé jedno odpoledne bylo pak ve třech blocích věnováno „kontextům“ a věcem „v kontextech“. Proti myšlence nevyhnutelné kontextualizace vystoupil Fernando Aguiar (Španělsko), a to v polemice s francouzským filosofem sociálních věd Jeanem-Claudem Passeronem (připomeňme, že Passeron dříve úzce spolupracoval s Pierrem Bourdieuem). Podle Aguiara je možné připustit historickou povahu sociologie, aniž bychom ještě proto museli přijmout tezi o indexikalitě všech sociologických konceptů a ztotožnění sociologické metody výhradně s analogií a srovnáním. Ve zbytku dne se nicméně kontextualizovalo. Předmětem již nebyly sociologické koncepty, nýbrž jednání (*Agency – contextu-*

alized) a demokratizace a politično (*Democratization & Political – contextualized*). O Giddensově strukturační teorii promluvil v prvně jmenovaném bloku Jiří Šubr, který byl na konferenci jedním z mála zástupců české sociologické teorie (spolu s Janem Balonem, jenž celou konferenci na její pražské straně organizoval, a s Csabem Szaló z Brna, který v posledním bloku konference přednesl příspěvek z oblasti sociologie kolektivní paměti o památníku holocaustu v Berlíně).

Program posledního konferenčního dne byl uspořádán kolem témat „konceptů“ a „sociální teorie“ samotné. Každý z jednotlivých bloků byl přitom znovu tematicky velmi otevřený. „Koncepty“ (*Concepts in Society; Concepts in Contexts*) provedly posluchače od kategorie rodiny (Grigorakis Anastasios, Francie), práce (Barış Mücen, Turecko) nebo sympatie (Natalia Ruiz-Junco, USA) až po zajímavé, nicméně ne zcela přesvědčivě pojaté téma možného ochuzení sociologie v důsledku jejího ateistického východiska (Svetlana Sharonova a Igor Pjazantsev, Ruská federace). Paralelní bloky věnované současné sociální teorii a jejím výzvám (*Contemporary Social Theory; Challenges: New Developments in Social Theory*) celé setkání v sobotu brzy odpoledne uzavřely samozřejmě spíše otevřením: Mnohost jazyků, teoretických východisek, představ

o tom, co stojí za badatelovu pozornost a co z ní má být vyloučeno, sice dodává setkáním sociálních vědců intelektuální pestrost, mnozí z nich však zároveň cítí, že jde o stav spíše neuspokojivý. Jak se ale s tímto stavem vypořádat a neztratit přitom nic z toho, co činí sociální teorii právě „sociální teorií“?

///// recenze //////////////////////////////////

Niels BRÜGGER (ed.), *Web History*. New York: Peter Lang Publishing 2010, 362 s.

Václav Cejthamr

Kniha *Web History* je souborem šestnácti textů, vybraných a sestavených Nielsem Brüggerem, které se věnují nejrůznějším aspektům výzkumu webu. Niels Brügger přednáší na katedře Internetu a mediálních studií Aarhuské univerzity v Dánsku, přičemž jeho hlavní výzkumný zájem směřuje právě zejména k historii webu. Věnuje se ale také problematice archivace internetu a webových stránek. Ačkoliv jsou web a internet společným jmenovatelem všech textů, jejich jednotlivá témata nahlížejí na web z různých perspektiv. Kniha je rozdělena do čtyř hlavních tematických oddílů, o vlastní his-